

УДК: 37.371.215

DOI 10.33514/1694-7851-2023-2-247-251

Асанова М.

окутуучу

Ош мамлекеттик университети

Кыргызстан, Ош ш.

masanova_89@mail.ru

БИЛИМ БЕРҮҮНҮ МААЛЫМАТТАШТЫРУУ ШАРТЫНДА САНАРИПТИК БИЛИМ БЕРҮҮ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ПАЙДАЛАНУУ

Аннотация. Мамлекеттик деңгээлде башталгыч мектептерде жалпы билим берүү стандартын киргизүүнүн максатында жаңы каражаттарды, технологияларды колдонуу зарылчылыгы келип чыгат. Мындай инструменттердин бири болуп, санариптик билим берүү ресурстары саналат. Алар окуучулардын сабак жана сабактан тышкаркы учурда окуу иш аракеттерин уюштуруу мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтет. Окуучулардын МКТ каражаттарын (графика, түс, үн, видеоклиптер ж.б.) колдонуу менен реалдуу чөйрөнү жаратып, билим берүү процессин ийкемдүү башкарууга жана окуу ишмердүүлүгүнүн сапатын көзөмөлдөөгө шарт түзүлөт. Ушуга байланыштуу билим берүүнү модернизациялоонун шартында информатиканын жана МКТ каражаттарын, ыкмаларын кенже класстын окуучуларынын максаттуу түрдө үйрөнүүсү өзгөчө мааниге ээ. Макалада бул «илимий жаңылануу» башталгыч мектептердин алкагында кеңири каралып, андагы мүмкүн болгон оң жана терс мүмкүнчүлүктөр аныкталды.

Негизги сөздөр: санариптик ресурстар, билим берүүнү маалыматташтыруу, МКТ каражаттары, башталгыч класс, болочок мугалим, маалымат технологиялары, компьютердик билим берүү.

Асанова М.

преподаватель

Ошский государственный университет

Кыргызстан, г. Ош

masanova_89@mail.ru

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ИНФОРМАЦИИ

Аннотация. Для внедрения стандарта общего образования в начальных школах на государственном уровне необходимо использование новых средств и технологий. Одним из таких инструментов являются цифровые образовательные ресурсы. Они расширяют возможности учащихся по организации классной и внеклассной учебной деятельности. Используя средства ИКТ (графику, цвет, звук, видеоролики и др.) для создания реальной среды, можно гибко управлять учебным процессом и контролировать качество учебной деятельности. В связи с этим в условиях модернизации образования особое значение приобретает целенаправленное овладение школьниками младших классов информационными технологиями, средствами и методами ИКТ. В статье эта «научная инновация» была широко рассмотрена в работе началь-

ных классов, также были выявлены возможные положительные и отрицательные стороны данной новизны.

Ключевые слова: цифровые ресурсы, информатизация образования, начальная школа, будущий учитель, информационные технологии, компьютерное образование.

Asanova M.

Lecturer

Osh state university

Kyrgyzstan, Osh c.

masanova_89@mail.ru

USE OF DIGITAL EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN THE CONDITIONS OF EDUCATIONAL INFORMATION

Abstract. To introduce the standard of general education in primary schools at the state level, it is necessary to use new tools and technologies. One of such tool is digital educational resources. They expand the opportunities for students to organize classroom and extracurricular activities. Using ICT tools (graphics, color, sound, videos, etc.) to create a real environment, you can flexibly manage the learning process and control the quality of learning activities. In this regard, the means and methods of ICT, conditions of modernization of education, the purposeful mastering of information technologies, by primary school students is of particular importance. In this article those "scientific innovation" was widely considered in the work of primary classes and were also identified the possible positive and negative aspects of this novelty.

Keywords: digital resources, informatization of education, elementary school, future teacher, information technology, computer education.

Бүгүнкү күндө, заманбап коомдогу интеграция, маалыматташуу жана интернет булактарын жайылтуу сыяктуу процесстер, Кыргызстандын билим берүү системасына өз таасирин тийгизип, «модернизация» түшүгүн алып келди. Мындан улам, буга чейин колдонулуп келген салттуу маалымат технологиялары четке чыгарылып, билим берүү системасын маалыматташтыруунун негизинде билим берүүнүн сапатын жогорулатууга, илимий-изилдөө иштерин жүргүзүүгө жана колдоого багытталган бир кыйла натыйжалуу технологиялар келип чыкты. Бул процесс, өз учурунда, билим берүү системасындагы ишмердүүлүктүн бардык түрлөрүн өнүктүрүүгө багытталган.

С.Д. Каракозовдун айтымында, билим берүүнү маалыматташтыруу – бул компьютердин жана массалык коммуникациянын негизинде бирдиктүү маалыматтык-билим берүү мейкиндигин түзүү процесси болуп саналат. Башкача айтканда, мейкиндиктин негизги категориясы болуп, маалыматтык-билим берүү системасы каралат [2, 173-б]. Мындай системаларды түзүүнүн принциптери интеграцияга жана гуманизмге негизделген. Маалыматташкан коомдун алкагында иш аракет алып баруунун формасы жана ыкмалары өзгөрүүдө, бул сөзсүз түрдө алгач адистерди даярдоо мазмунун кайра карап чыгуу зарылчылыгына алып келет. Мындай жаңылануу билим берүү тармагын өз ичине камтыгандыктан, болочок башталгыч класстардын мугалимдерин кесипке даярдоо системасын өнүктүрүүнүн жаңы моделин издөөнү талап кылат.

Ушуга байланыштуу билим берүүнү модернизациялоонун шартында информатиканын жана МКТ каражаттарын, ыкмаларын кенже класстын окуучуларынын максаттуу түрдө үйрөнүүсү өзгөчө мааниге ээ. Муну «Информатика жана МКТ» предметинин алкагында,

ошондой эле башка предметтерди үйрөнүүдө жана класстан тышкаркы иштерде МКТ куралдарына негизделген педагогикалык технологияларды колдонуу аркылуу ишке ашырууга болот. Бул ыкма, ар кандай маалыматтык жана эксперименталдык изилдөө иштерине ж.б., окуучулардын интеллектуалдык потенциалын өнүктүрүп, өз алдынча билим алуу көндүмдөрүн калыптандырат.

Маалыматтык-коммуникациялык технологиялар мугалимдердин өз алдынча билим алууга болгон мүмкүнчүлүктөрүнүн компетенттүүлүгүн жана каалоосун бир топ жогорулатат. Маалыматтык-коммуникациялык технологиялар маселелеринде компетенттүүлүккө жетишүү – бул жөндөмдөрдүн жыйындысы окуу планына туура келбеген нерсе эмес экендигин түшүнүүнү талап кылат, тескерисинче, ал окуу пландарынын структурасына, мазмунуна жана натыйжаларына кошулушу керек [6, 255-б].

А.В. Молокова изилдөөсүндө, башталгыч мектептеги окуу процессин натыйжалуу маалыматташтыруу үчүн, дидактикалык шарттарды камтыган бирдиктүү принциптерди иштеп чыккан [4, 50-б]:

Биринчи принцип – маалымат технологиялары, кенже класстын окуучуларынын билим алуу максаттарына, педагогикалык-психологиялык жана жаш курактык өзгөчөлүктөрүнө дал келүүсүн шарттайт. Кенже класстын окуучуларынын ишмердүүлүгүн изилдөөдө, берилген маалымат менен иш алып баруунун эң туура жолу болуп, электрондук-визуалдык сүрөттөрдү, белги-символдорду, интерактивдүү досканы же электрондук билим берүү ресурстарын колдонуу каралат. Мындай ыкма, билим берүү маалыматын кабыл алуунун бардык каналдарын комплекстүү пайдаланууга мүмкүндүк берет.

Бул принцип, индивидуалдык билим берүү траекторияларын ишке ашыруу үчүн башталгыч мектептен тартып окуу шарттарын түзүү зарылчылыгын алып чыгат. Кенже класстын окуучуларынын өзүн-өзү башкаруу жана маалымат менен иштөө көндүмдөрүн калыптандыруу үчүн инсандык мамилени негизинде, индивидуалдык темп менен заманбап электрондук билим берүү ресурстарын колдонууну камтыйт.

Башталгыч мектептердеги билим берүүнү маалыматташтыруу шарттында, *окуунун ыңгайлашуу принциби*, кенже класстын окуучуларын окутууда санитардык-гигиеналык нормаларды жана техникалык каражаттарды колдонуу эрежелерин сактоону, ошондой эле, эргономикалык илимдин негизинде электрондук окуу материалдарынын коопсуздугун билдирет. Окуу процессинде окуучулар компьютерди жана башка маалымат технологияларын колдоно алуусу үчүн шарттарды түзүү – бул билим алууну жеңилдетүү менен ыңгайлаштырат.

Билим берүү процессин маалыматташтырууда, сабакта коюлган билим берүүчү, өнүктүрүүчү жана тарбиялык максаттарга жетүү үчүн *электрондук билим берүү ресурстарын артыкчылыктуу пайдалануу* – эң маанилүү *принцип* катары каралат. Бул принцип, заманбап маалымат технологиялардын артыкчылыктарын жана жаңы дидактикалык ыкмаларды иштеп чыгуунун зарылдыгын белгилейт.

Санариптик билим берүү ресурстарынын интерактивдүүлүгү билим берүү процессин оптималдаштырууга, аны мүмкүн болушунча жекелештирүүгө мүмкүндүк берет. МКТ дагы гипертексттик белгилердин болушу, окуучуларга берилген материалдын көлөмүн кабылдоо темпин өз жөндөмдүүлүгүнө, кызыгууларына жараша жөнгө салуусуна жардам берет. Мындай мүмкүнчүлүк өзгөчө кабыл алуу жөндөмдүүлүгү ар кандай болгон, кенже класстын окуучулары үчүн ыңгайлуу. Окуучулар менен фронталдык иш алып барууда, жөндөмдүү окуучулардын кызыгуусу төмөндөсө, кабыл алуусу начар окуучулар, тескерисинче артта калуусу мүмкүн. Ал эми МКТ менен жекече иш алып барууда, ар бир окуучуга ыңгайлуу

шарттар түзүлүп, окуучулар, өз темпине жана алына жараша материалдарды өздөштүрүү менен, татаал маселелерге бир нече жолу токтолуу мүмкүнчүлүктөрүнө ээ болушат.

МКТда ар түрдүү материалдар берилген: алардын арасында тексттер, тапшырмалардын жана көнүгүүлөрдүн жыйнагы, видео, фото жана аудио жазуулар, интерактивдүү моделдер, карталар, электрондук энциклопедиялар, тесттер, студенттердин өз алдынча иштөөсү үчүн маалыматтар, шилтемелер ж.б. Мындай жаңы маалыматтык технологиялардын дидактикалык мүмкүнчүлүктөрү окуучулардын коммуникативдүү билгичтиктерин калыптандырууда эң чоң роль ойноорун белгилеп кетүү зарыл [5, 94-б].

Санариптик билим берүү ресурстары мугалимди же окуу китебин алмаштырбайт, бирок алар педагогикалык ишмердүүлүктүн мүнөзүн олуттуу түрдө өзгөртөт.

В.А. Исаевдин айтымында, жогорку сапаттагы санариптик ресурстарды колдонуу билим берүү ишинин ар кандай түрлөрүн, анын ичинде маалыматтарды каттоо, чогултуу, сактоо жана кайра иштетүү, интерактивдүү диалог, объекттерди моделдештирүү процессинде заманбап маалыматтык технологиялардын толук комплексин колдонууга мүмкүндүк берет [1, 180-б].

Окутуу процессинде МКТны колдонуу төмөндөгү факторлордон көз каранды: аппараттык жана программалык камсыздоонун ишенимдүүлүгү, студенттердин кызыгуусу, компьютер жана маалымат базалары менен иштөө жөндөмдүүлүгү, мотивация ж.б. МКТ менен иш алып баруу мугалимге сабакка даярдануусуна, анын ичинде санариптик материалдардан сабактын макетин жана дизайнын, кошумча маалыматтарды колдонуусуна, окуучулар үчүн материалдарды, тапшырмаларды ж.б. иштеп чыгуусуна жардам бере алат.

Мугалимдин кесиптик ишмердүүлүгүндө МКТны системалуу түрдө колдонуусу окуучулардын өз алдынча жана чыгармачылык менен изденүү сыяктуу ар түрдүү иш-аракеттерине түрткү болот. Компьютердик билим берүүнүн сабактан тышкаркы учурда колдонулушу окуучуларга окуу программаларын, электрондук энциклопедияларды, маалымат китептерин, өнүктүрүү программаларын ж.б. колдонууга, билимдеги боштуктарды толтурууга, тиешелүү көндүм-жөндөмдөргө (көнүл буруу, эс тутум, ой жүгүртүү) ээ болууга, отчетторду, презентацияларды, билим берүү долбоорлорун ж.б. даярдоодо, ошондой эле каалаган ыңгайлуу убакта өзүн-өзү көзөмөлдөй алууга пайдалуу болушу мүмкүн.

МКТны колдонууда жогоруда көрсөтүлгөн артыкчылыктардан тышкары, окуу процессинин эффективдүүлүгүнүн төмөндөшүнө алып келе турган факторлор да жок эмес деп белгилейт, О.В. Штеймарк [7, 193-б]. Буга мугалимдердин методикалык жактан даярдыгынын жетишсиздиги, маалымат технологияларын пландан тышкаркы максатта колдонуусу, көрсөтмөлүү сабактарды ашыкча жүктөөсү, ошондой эле МКТнын ордун жана ролун туура эмес аныктоосу себеп болот.

Изилдөөбүздүн көйгөйүнө ылайык, башталгыч мектептерде МКТны колдонуу өзгөчөлүктөрүн да эске ала кетүүбүз шарт: кенже класстын окуучуларынын жогорку деңгээлдеги эмоционалдуулугу жана оюн-зоок түрүндөгү ишмердүүлүккө ыкташуусу, өзүн-өзү адекваттуу баалай албоосу, окуу ишмердүүлүгүнүн окуучунун маанайынан жана кызыгуусунан көз каранды болуусу мугалим үчүн жаңы талаптарды коет. Б.а., мугалим балдардын кызыкчылыгы МКТны колдонуудагы негизги факторго айланып, сабактын максатын четке чыгарып койбостон, компьютерди колдонууда эрежелердин толук сакталышын көзөмөлгө алуусу шарт.

Башталгыч класстарда МКТны колдонууда окуучулардын жеке жана жаш курактык өзгөчөлүктөрүнө ылайык белгилүү бир кыйынчылыктар жаралат: Мисалы, мугалим МКТ менен иштөө үчүн окуучуну тандап алса, башка окуучулардын жогорку эмоционалдуулугу ортодо таарынычты жаратат. Окуучулардын компьютер менен иштөөсүндө санитардык,

гигиеналык эрежелердин сакталышын да көзөмөлгө алуу абзел. Мындан сырткары, окуучулардын коюлган маселени чечүү ылдамдыктары ар кандай болгондуктан, сабак учурунда дагы башка бир ишмердүүлүктү кошуп кетүү өтө кыйын. Аталган көйгөйлөрдү чечүү үчүн, алгач болочок мугалим психологиялык-педагогикалык диагностиканын ыкмаларын билүүсү абзел. Бул класс коллективинин жана ар бир окуучунун жеке өзгөчөлүктөрүн иликтөөгө, ошондой эле диагностиканын негизинде педагогикалык кепти, байланышты түзүүгө көмөкчү болот [3, 45-6].

Экинчиден, билим берүү процессинде заманбап ресурстарды жана МКТны бирдей колдонуу менен топтошуп иштөө аркылуу, сабакта жана сабактан тышкары убактарда өз алдынча билим алуу максатында маалыматтык ресурстарды колдонуу шарттарын уюштурууну жана коюлган чектөөлөрдү, эрежелерди сактоо керек.

МКТны сабакта колдонуу башталгыч мектептердин бардык окуу предметтерине кылдаттык менен киргизилип, сабактын дидактикалык максаттарына жооп берүү менен коюлган маселелерди чечүүгө ыкталышы керек. Аталган шарттар сакталган учурда, кенже класстын окуучуларында жалпы окуу ишмердүүлүккө ылайык билим, билгичтик, көндүм-жөндөмдөр калыптанып, сабактарда МКТны туура колдонууну камсыздоочу маанай жаралат. Ал эми, педагогикалык процесске санариптик билим берүү ресурстарын киргизүү – *визуалдаштыруу принцибин* жогорку деңгээлде ишке ашырып, позитивдүү мотивацияны калыптандырат жана окуучулардын когнитивдик активдүүлүгүн, өз алдынчалыгын стимулдайт.

Колдонулган адабияттар:

1. Исаев, В.А. О концептуальной модели системы анализа качества информационно-образовательной среды (ИОС) системы открытого образования / В.А. Исаев Исследовательской центр проблем качества подготовки специалистов. М., 2002. – С. 173–183.
2. Каракозов, С.Д. Подготовка учителя информатики в контексте информатизации образования: теоретико-методологические аспекты и содержание обучения / С.Д. Каракозов. – Барнаул, 2005. – 250 с.
3. Койлубаева, Н.К., Бектуров, Т.М. Педагогикалык кеп мугалимдин кесиптик ишмердигинин негизги каражаты [Текст] / Н.К. Койлубаева, Т.М. Бектуров // Актуальные вопросы образования и науки. – Архангельск, 2021. – №2 (72). – С 43–46.
4. Молокова, А.В. Реализация принципов дидактики в условиях информатизации начального образования [Текст] / А.В. Молокова // Сибирский учитель. – Новосибирск, 2008. – №2. – С. 49–51.
5. Өмүрзакова, Ч.Ш. Маалыматтык технологияларды колдонуу аркылуу окуучулардын социалдык-коммуникативдүү компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу [Текст]: пед. илим. канд. ... дис. / Ч.Ш. Өмүрзакова. – Бишкек, 2017. – 181-б.
6. Тултуков, Б.Т., Шергазиева, М.С. Кыргызстан билим берүү тармагында санариптештирүүнү өнүктүрүү үчүн маалыматтык-коммуникациялык технологиялардын мүмкүнчүлүктөрү жана колдонулушу [Текст] / Б.Т. Тултуков, М.С. Шергазиева // I Эл аралык “Манас” педагогикалык изилдөөлөр конгресси. – Б., 2022. – 249–256-бб.
7. Штеймарк, О.В. Повышение качества знаний студентов педагогического вуза средствами цифровых образовательных ресурсов [Текст]: дис. ... канд. пед. наук / О.В. Штеймарк. – М., 2011. – 206 с.

Рецензент: пед. илим. док., проф. Калдыбаева А.Т.